

مثنوی نامه

۴

مصطفی دلشاد تهرانی

انتشارات دریا

تهران، میرداماد، میدان مادر، خیابان شاهنظری،
خیابان سپاهان، شماره ۲۶ - تلفن: ۲۲۹۱۱۳۲۳

مثنوی نامه

۴

مؤلف: مصطفی دلشاد تهرانی

حروفچین: محمد ملک‌زاده • طراح جلد: الهه باقری

چاپ و صحافی: سنا • نوبت چاپ: چاپ اول، بهار ۱۳۹۷

شابک: ۵۰۰ نسخه • قیمت: ۹۰۰۰ تومان

شابک: ۳-۷۳۱۳-۹۶۴-۹۷۸ (جلد ۴) (vol.4) ISBN: 978-964-7313-77-3

سرشناسه	: مثنوی نامه، مصطفی، ۱۳۳۴ - Delshad Tehran, Mustafavi
عنوان قراردادی	: مثنوی نامه، شرح
عنوان و نام پدیدآور	: مثنوی نامه / مصطفی دلشاد تهرانی.
مشخصات نشر	: تهران: انتشارات دریا، ۱۳۹۷.
مشخصات ظاهری	: ۱۰۰ ص.
فروست	: مثنوی نامه؛ ۴.
شابک	: ۳-۷۳۱۳-۹۶۴-۹۷۸ - 78-964-7313-77-3
وضعیت فهرست‌نویسی	: فیبا
یادداشت	: کتابنامه: ص ۸۹.
یادداشت	: نمایه.
موضوع	: مولوی، جلال‌الدین محمد بن محمد، ۶۰۴-۶۷۲ ق. - حوی. برگزیده - نقد و تفسیر
موضوع	: Masnavi. Mowlavi. Jalaluddin Mohammad ibn Mohammad. Criticism and interpretation. Selections
موضوع	: شعر فارسی - قرن ۷ ق. - تاریخ و نقد
موضوع	: Persian poetry - 13th century - History and criticism
شناسه افزوده	: مولوی، جلال‌الدین محمد بن محمد، ۶۰۴-۶۷۲ ق. مثنوی. برگزیده. شرح
رده‌بندی کنگره	: ۱۸ ۱۳۹۶ م ۵۸ / ۵۳۰۱ PIR
رده‌بندی دیوبی	: ۸۱ / ۳۱
شماره کتابشناسی ملی	: ۴۸۵۶۶۷۵

فهرست مطالب

۷	دیباچه
۹	مولوی و مثنوی معنوی
۱۵	مثنوی نامه
۱۹	آمادگی پیوسته امیال آدمی برای ظهور بروز
۲۵	پوشیده بودن حقیقت وحی بر بشر
۲۹	تأثیر موسیقی بالنده
۳۱	توجه به ریشه اصلی مشکلات، لازمه فهم درست آنها
۳۳	چیره شدن هر شهوتی در آدمی، حجابی سخت برای عقل
۳۵	هشیاری
۳۸	داشته‌های اعتباری و خیالی مایه رنج و اضطراب آدمی
۴۳	درک فقر وجودی، مایه مباهات
۴۷	شکرگزاری مخلوقات در نظام هستی

شکر مخلوق، راه شکر خالق ۵۰

فاجعه تقلید کورکورانه ۵۴

کامل پنداری خویش و بهتر دانستن خود از دیگران، بدترین بیماری

آدمی ۶۰

نسبت شیطان با انسان و اعتراض او به گمراهی پیشگان ۶۵

نیاز پیوسته انسان به بهاری شدن ۷۴

همراهی راحتی و سختی، بهره‌مندی و بی‌بهره‌گی در زندگی

آدمی ۷۷

همایه ۸۱

سای و آخذ ۸۹

مولوی و خنوع معری

مثنوی معنوی به همان به هکاری یگانه در عرصه ادبیات است که دربرگیرنده رالات بن، عارف الهی، لطایف عرفانی و آموزه‌های تربیتی و اخلاقی است.

آفریننده این کتاب جاوید، جلال‌الدین محمد بلخی مشهور به مولانا و مولوی است که به سبب آن‌که بیش‌تر عمر خود را در آسیای صغیر و روم شرقی به سر برد و مفتی آن‌جا بود به رومی و ملای روم آوازه یافته است.

ملای روم به سال ۶۰۴ هجری در بلخ، از شهرهای مهم خراسان بزرگ، دیده به جهان گشود. پدرش مولانا محمد ابن حسین معروف به بهاء‌الدین ولد و سلطان العلماء از عارفان برجسته و بزرگان صوفیه بود؛ و جلال‌الدین محمد نخستین آموزه‌ها را از جاری وجود پدر دریافت.

سرزمین خوارزم، موطن بهاء‌الدین ولد ظرفیت تحمل

او را نداشت و متکلمان آن خطّه از جمله فخرالدین رازی
 او را در تنگنا قرار دادند و با نفوذی که در سلطان محمد
 خوارزمشاه داشتند زندگی را بر وی چنان سخت کردند که
 او را به هجرت کشانیدند. جلال‌الدین محمد خرد سال بود
 که همراه پدر از وطن کوچید و از آن فضای تنگ رهید. آنان
 راهی بغداد شدند و پس از اقامتی چند در آنجا به حج
 رفتند و در پی آن به منطقه ارزنجان^۱ کوچ نمودند و مدّتی
 کوتاه در آق شهر^۲، از شهرهای آن منطقه رحل اقامت
 انداختند. در این هنگام علاءالدین کیقباد، از سلاطین
 سلجوقی روم^۳، بهاء‌الدین ولد را به قونیه دعوت کرد و وی
 نیز دعوت او را پذیرا شد و در قونیه ماندگار گشت و تا پایان
 عمر، به سال ۶۱۰ هجری، در آنجا به وعظ و ارشاد و
 ترویج معارف الهی و موزه‌های عرفانی پرداخت.

پس از مرگ بهاء‌الدین ولد، پسران و شاگردان او گرد
 جلال‌الدین محمد را که در آن زمان بیست و چهار ساله بود
 گرفتند و از او خواستند تا مسند پدر را بپذیرد و گرم نگه دارد

۱. ارزنجان منطقه‌ای است در ارمنستان ترکیه در کنار رود تیس. فاصله ۶۸۸ کیلومتری شرق آنکارا. رک: معجم البلدان، ج ۱، ص ۱۰۵؛ فرهنگ فارسی، ج ۵، ص ۱۲۰.

۲. آق شهر (شهر سفید).

۳. وی یازدهمین سلطان از سلجوقیان روم است که بین سال‌های ۶۱۶ تا ۶۳۳ هجری بر بخشی از آسیای صغیر حکومت کرد. رک: الکامل فی التاریخ، ج ۱۲، ص ۲۵۴؛ تاریخ سلاجقه، ص ۳۳.

و راه وی را ادامه دهد.

مدتی بر این منوال گذشت تا این که سید برهان الدین محقق ترمذی از شاگردان بهاء الدین ولد از خوارزم راهی رنیه شد تا به دیدار استاد و مرشد خویش، بهاء الدین ولد رسد. ولی زمانی بدانجا رسید که سالی از مرگ او گذشته بود. پس همه همت خود را در آموزش و پرورش جلال الدین محمد به کار گرفت و او را بیش از پیش با آموزه های عارفانه و سیر و سلوک صوفیان آشنا و پخته نمود. نه سال بعد برتیب گذشت و محقق ترمذی درگذشت. در این زمان، جلال الدین محمد، ملای روم و در علوم و دانش های زمان سرسرا آمد. بود و در عرفان و سیر و سلوک کم مانند می نمود. اما آن که او را از این مرحله به وادی ای ناشناخته، و شیدایی و شهودی از عمق جان برخاسته، و جلوه گری های بی مانند عارفانه و عارفانه در زیباترین قالب های شاعرانه کشانید، دیدار او به سال ۶۰۰ هجری با عارفی گمنام و سالکی تمام، به نام شمس تبریزی بود، چنان که ملای روم خود بدین تحوّل روحی اشارت نموده و از جمله سروده است:

زاهد کشوری بدم، واعظ منبری بدم

کرد قضا دل مرا عاشق کف زنان تو^۱

ملای روم در مجالست و مؤانست با شمس تبریزی دچار تحولی شگفت گشت. البته این مجالست و مؤانست چندان طول نکشید و تنگ‌نظری‌ها و حسادت‌ورزی‌ها منجر به کوچیدن شمس شد.

ملای روم در اندوهی جانکاه فرو رفت و بی‌قرار گشت تا این‌که صلاح‌الدین زرکوب که از معنویتى والا بهره داشت، به زندگی او راه یافت و قدری جای خالی شمس تبریزی را پر کرد.

ده سال از زندگی ملای روم در مجالست و مؤانست با صلاح‌الدین زرکوب گذشت تا این‌که او نیز درگذشت. پس از این‌ها، که یکی از شاگردان والامقام ملای روم به نام حُسام‌الدین چَلْپِی درخواست سرودن مثنوی را کرد و چندان بر آن اصرار ورزید که ملای روم پذیرا شد و به احتمال زیاد، به سال ۶۵۰ هجری سرودن مثنوی را آغاز کرد. پس از سرودن دفتر اول، به مدت هفت ماه حُسام‌الدین چَلْپِی به سال ۶۶۰، وقفه‌ای دو ساله در آن ایجاد شد و به سال ۶۶۲ مجدّد آغاز گردید و تا سال ۶۷۲ هجری پستین مولانا به ملکوت اعلا ادامه یافت؛ و اثری بی‌مانند فی‌حقیق آنها، ده سال در شش دفتر با ۲۵۶۷۲ بیت آفریده گشت.